

**Справа «А. проти Сполученого Королівства»
(A. v. the United Kingdom)
35373/97**

У рішенні, ухваленому 17 грудня 2002 року у справі «А. проти Сполученого Королівства», Суд постановив, що:

- не було порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції;
- не було порушення ст. 8 Конвенції;
- не було порушення ст. 14 Конвенції, узятої у поєднанні зі ст. 6 Конвенції;
- не було порушення ст. 13 Конвенції.

Обставини справи

Заявниця, п. А., є темношкірою громадянкою Сполученого Королівства, народилася 1971 року і зараз проживає разом з двома дітьми у Брістолі. У ході парламентських дебатів щодо місцевої політики у сфері житлового господарства, які проходили у липні 1996 року, член парламенту від округу, де проживала заявниця, у своїй промові згадав ім'я п. А., зазначивши, що її брат відбував термін у в'язниці, вказав її точну адресу і зробив досить принизливі зауваження стосовно поведінки заявниці та її дітей. Він розповів, що заявниця ображала своїх сусідів, вживала наркотики, ледарювала і у підсумку назвав сім'ю п. А. «сусідами з пекла». Цей вираз згодом часто цитували місцеві та загальнодержавні газети. П. А. стверджувала, що жодну із заяв депутата ніколи не було підтверджено слідчими органами та що відповідна інформація надійшла до депутата від сусідів, які керувалися расистськими поглядами і недоброзичливістю. Внаслідок згаданої промови заявниця почала отримувати листи расистського змісту від вкрай вороже налаштованої частини громадськості. До керівників житлової асоціації надійшли заяви, щоб ті запропонували п. А. та її дітям переїхати на інше місце проживання. Це трапилося через три тижні після виголошення депутатом згаданої промови. У жовтні 1996 року заявницю із сім'єю зрештою було таки переселено із покладенням на неї обов'язку перевести дітей до іншої школи.

Заява депутата, згідно із ст. 9 Білля про права 1689 року, перебувала під дією абсолютного парламентського імунітету. Відповідно до законодавства, публікації у пресі у тій частині, у якій вони відображають хід парламентських дебатів, також охоплюються дією вказаного імунітету. Втім, на пресу покладено обов'язок бути справедливою й точною у відтворенні змісту дебатів. Тому імунітет не застосовується у тому випадку, коли ЗМІ діють з неналежних мотивів чи з цілковитою байдужістю стосовно справедливості заяв, котрі звучать у ході дебатів.

Зміст рішення Суду

Покликаючись на ч. 1 ст. 6 Конвенції, п. А. стверджувала, що внаслідок того, що парламентський імунітет мав абсолютну природу, заявниці було відмовлено у доступі до суду, аби захистити свою репутацію. Також вона оскаржувала той факт, що правова допомога не надавалась у справах про дифамацію. П. А. також стверджувала про порушення ст. ст. 8, 13 та 14 Конвенції. Питання стосовно ст. 14 Конвенції заявниця ставила тому, що, за її словами, стосовно неї мала місце дискримінація, оскільки коли б відповідні заяви не охоронялись парламентським імунітетом, особа, стосовно якої вони були зроблені, перебувала б у кращому становищі, аніж заявниця. Суд зауважив, що норма про парламентський імунітет відповідає законній меті захисту свободи слова у парламенті та меті забезпечення розподілу повноважень між законодавчою й судовою гілками влади.

Суд зазначив, що відповідне правило парламентського імунітету, яке цілком узгоджується із загальновизнаними принципами, що існують у державах – учасниках Ради Європи та Європейського Союзу, не може вважатися за своєю суттю таким, що встановлює

непропорційне обмеження на право звернення до суду, передбачене ч. 1 ст. 6 Конвенції. Оскільки право на доступ до суду є невід'ємною складовою гарантії справедливого судового розгляду, окремі обмеження на доступ до суду повинні також розглядатися як природньо властиві йому. Вказаний імунітет членів парламенту в Сполученому Королівстві є дещо вузьким, аніж відповідні імунітети, що надаються членам законодавчого органу в інших європейських державах. Зокрема імунітет застосовується лише до заяв, які зроблені в ході парламентських дебатів у Палаті громад чи у Палаті лордів. Водночас імунітет не охороняє заяв, виголошених за межами парламенту, навіть якщо вони за змістом цілком відповідають заявам, що звучать у самому парламенті. Відповідні Гарантії також не стосуються заяв, зроблених членами парламенту ще до початку парламентських дебатів, навіть коли згодом вони будуть дослівно відтворені у ході самих дебатів. Отож, абсолютний імунітет, яким володіють члени парламенту, має на меті захистити більшою мірою інтереси парламенту як цілого, а не окремо кожного його члена, що підтверджується, зокрема, тією обставиною, що поза межами парламенту такий імунітет не діє.

Суд зауважив, що потерпілі від дифамаційних заяв, виголошених у парламенті, не були цілком позбавлені засобів відшкодування. Зокрема у випадку, коли членом парламенту від виборчого округу, де проживає особа, зроблено образливі зауваження щодо неї, така особа має право подавати петицію до парламенту через іншого депутата з метою забезпечити спростування заяви неналежного змісту. В особливих випадках навмисні неправдиві заяви кваліфікуються парламентом як зневага, що тягне відповідне покарання особи, котра _х виголосила. Загальний контроль над дебатами здійснюється спікером однієї з палат.

Суд вирішив, що усі ці обставини мають безпосереднє значення для визначення того, чи обмеження у формі застосування згаданого імунітету є пропорційним праву особи на доступ до суду. Далі Суд вказав, що застосування принципу абсолютного парламентського імунітету не може вважатися таким, яке перевищує сферу наданого державі розсуду щодо обмеження прав на доступ до суду. Суд погодився із позицією заявниці, що коментарі, які звучали у промові депутата, були надто серйозними і, зрештою, не були неминуче необхідними для оцінки місцевої політики у сфері житлового господарства. Особливо прикрим, на думку Суду, є той факт, що депутат кілька разів вказував на ім'я та адресу заявниці. Суд зазначив, що негативні наслідки, котрі настали у житті заявниці та її дітей внаслідок згаданої промови депутата, можна було цілком передбачити. Проте ці обставини не можуть змінити висновок Суду щодо пропорційності обмеження, яке виявилось у застосуванні відповідного парламентського імунітету, оскільки створення винятків, які б застосовувались з огляду на обставини конкретної справи, істотно підірвало би законні цілі, котрі впливають із самої природи вказаного імунітету. Суд зауважив, що заявниця мала право на отримання двогодинної юридичної консультації в рамках програми «Зелена форма» (Green Form). А після липня 1998 року вона могла запросити адвоката за договірну платню. Хоча й заявниця все одно повинна була б відшкодувати судові витрати у випадку незадоволення її позову судом, вона могла достатньо повно оцінити перспективи її справи завдяки консультації, наданій їй за програмою «Зелена форма». Суд дійшов висновку, що неможливість отримання правової допомоги для подання позову про дифамацію щодо заяв у пресі, які не перебували під охороною парламентського імунітету, не була перешкодою для ефективного доступу до суду. Таким чином, не було порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції в частині ненадання правової допомоги.

Виявивши, що скарги заявниці стосовно порушення ст. 8 Конвенції відповідали за своєю суттю тим, котрі були вивчені Судом у контексті ч. 1 ст. 6 Конвенції, Суд дійшов висновку, що порушення ст. 8 Конвенції також не було.

Суд зазначив, що скарги заявниці на порушення ст. 14 Конвенції за змістом відповідали тим, які були розглянуті в контексті ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд постановив, що не можна провести аналогію між тим, про що йдеться у ході парламентських дебатів, та змістом звичайної промови, аби застосувати ст. 14 Конвенції. Отож, порушення ст. 14 Конвенції не було.

Суд нагадав, що ст. 13 Конвенції не передбачає можливості порушити перед державними органами питання про те, що ті або інші національні закони не відповідають Конвенції. А тому порушення ст. 13 Конвенції не було.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришиляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.